

Sămănătorul

Revistă Săptămînală

Supt îngrijirea d-lor :

AUREL C. POPOVICI

PENTRU PARTEA POLITICĂ.

D. ANGHEL, ST. D. IOSIF, M. SADOVEANU, C. SANDU-ALDEA, ION SCURTU

PENTRU PARTEA LITERARĂ.

G. M. MURGOCI

PENTRU PARTEA ȘTIINȚIFICĂ.

Sumarul :

AUREL C. POPOVICI. — La răscrucea a două lumi.

C. TEODORESCU. — Moartea soarelui (poezie)

N. N. BELDICEANU. — Neguri (povestire).

I. CORBEA. — Răsplata (poezie).

— Revista Generală. —

REDAȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA :

BUCUREȘTI

EXEMPLARUL :

În țară . . . 20 bani

În străinătate 25 ,

ABONAMENTUL ANUAL :

În țară . . . . 10 lei

În străinătate . 12 ,

„MINERVA“ INSTITUT DE ARTE
GRAFICE ȘI EDITURA

B-dul ACADEMIEI 3.—EDGAR-QUINET 4.—BUCUREȘTI

A APARUT :

DIN SATUL NOSTRU

DE

I. IONESCU-BOTENI

PREȚUL : LEI 1.50.

De vânzare la toate librăriile din țară

SĂMĂNĂTORUL

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
B-dul Academiei, 3,
Strada Edgar Quinet, No. 4.
BUCURRȘTI

ABONAMENTUL ANUAL
În țară . . . . . 10 lei
În străinătate . . . . . 12 »

LA RĂSCRUCEA A DOUĂ LUMI

Le coeur a ses raisons que la raison ne connaît pas.

BLAISE PASCAL.

Nu-î mare artă să dai spiritelor drumul,
Artă însemnează să le organizezi artistic.

FR. RÜCKERT.

Sînt țări în cari cuvîntul «națiune» a ajuns deja de mult a fi ridicol; în cari oameni serioși nici nu-l măi pronunță. Se poate ceva măi anormal? Dar cine l'a făcut de rîs? În prima linie și aproape numai democrația radicală. L'a făcut de ocară pentrucă i-a falșificat înțelesul; pentrucă l'a exploatat spre a acoperi și justifica *vulgare pretenții individuale-materialiste, concepții politice-fantastice, «democratice»* — cu idealul suprem al unui popor; a coborît astfel aspirațiuni cu adevărat sfinte într'un politicianism corupt și corupător.

Dar naționalismul este, în fond, identic cu orice politică cu adevărat patriotică și înțeleaptă. De aceea se întâmplă că bărbați de Stat cari combat nu numai democrația ci uneori chiar naționalismul, (de fapt numai declamațiile naționaliste —), fac, adesea inconștient, o politică realmente mult măi naționalistă decit toți adversarii lor gălăgioși și nuli cari sînt adesea nenorocirea unei țări, a unui neam.

Naționalismul, în *Statele etnicește omogene*—, este în luptă cu democrația radicală, pentrucă cel dintîiu nu sacrifică, cum ar vrea democrația, *partea ideală a politicei* de dragul unor interese materiale trecătoare. Naționalismul cere respectarea individualității specifice, a personalității morale, a caracterului țarei, și decî implicît a popoului, așa cum ni le-au transmis veacurile. El, spre acest sfîrșit, cere *conservare, siguranță și o ordonată libertate de dezvoltare pentru popor*; zic *libertate*, nu însă licență, nu anarhie, căci e vorba de o libertate în Stat, iar nu de o libertate în deșărturi, cu care individul «suveran» s'ar fi «născînd» saū pe care și-ar fi «luînd-o» din-

tr'o grădină fără stăpîn, dintr'o căpătină de varză, bună oară a cutărui demagog, din văzduh. Politica națională saŭ patriotică se ferește de teorii abstracte, de doctrine generale și simetrice; ea nu se orientează după «evoluțiile» democratismului în «omenire», ci după trebuințele *reale* ale poporului respectiv, întru cît ele nu-î compromit viitorul; ea nu aplică remedii universale, cînd «liberalism», cînd «democratism», cînd «colectivism», ci *mijloace practice*, reclamate de situația poporului, nu însă de rigorile deducțiilor abstracte; ea aplică libertăți anumite, în anumite țări și împrejurări, în anumită măsură, — libertăți cumpănite: *that sober freedom* cum le zice Tennyson, — nu însă «libertățile omului», nu «drepturi în-născute», nu «teorii integrale.» Dovadă că așa este e faptul că liberalismul s'a văzut nevoit, în multe țări, a-și adăoga adjectivul «național» —; din păcate însă, un simplu adjectiv nu e suficient spre a da unei țări libertăți *naționale*: înțeleg *libertăți potrivite cu istoria ei, cu gradul ei actual de cultură*. Din acest punct de vedere, fiecare țară are trebuință de un partid liberal-național pe lingă unul conservator care, implicit, saŭ este profund național, *mai* național decît cel liberal, — saŭ nu are nici un rost. Și, de fapt, cam așa s'aŭ și desvoltat partidele acestea pînă a nu interveni radicalismul democrat care le-a alterat și le tîrăște zilnic *mai* mult cu sine din patrie spre «omenire», spre cosmopolitism și anarhie.

În vremea din urmă, și democratismul și-a pus pe ici-colo o etichetă tricoloră; ea însă nu-i servă la nimic; ea indică numai că asemenea democrați au sentimente naționale dar nu-și dau seama de rostul și — primejdia doctrinei lor. Un liberalism *național, adaptat specificelor referențe dintr'o țară*, prefăcut într'o doctrină *specială, admisibilă într'o țară anumită, e o necesitate și deci o doctrină fecundă*. El este perfect compatibil cu monarhia și aristocrația țarei, cu toată desvoltarea ei istorică; el poate trăi în deplină armonie cu elementele politice conservatoare, cu partidul conservator al țarei, care, prin toată ființa sa, este, în orî ce cas *trebuie* să fie forțamente naționalist. Democratismul nu poate fi național *pentru că este un disolvant pentru o națiune*.

Democratismul (democrația doctrinară) nu poate exista dacă nu va «evolua» spre «destine nebănuite» cerînd mereŭ ca «*poporul să se guverneze pe sine însuși*.» Apoi această revendicare cardinală a democrației este negațiunea întregii istorii naționale, a prezentului și a viitorului unui Stat monarhic, a unui popor cu viitor. Într'un Stat monarhic, orice democrație «conștientă și demnă» — este o con-

tinuă pregătire revoluționară; căci o democrație «reală» este absolut incompatibilă cu o clasă conducătoare serioasă, și mai puțin cu *monarhia*; orice democrație fiind de fapt, și mai ales de jure, o continuă străduință spre *republică*. Pentru o democrație «conștientă și demnă», — monarhia este o vecinică «usurpațiune» a drepturilor ei «imprescriptibile», monarhul un simplu *tolerat*, de azi pe mine, *usque ad beneplacitum plebis*. — De aici pornește acea crâncenă campanie a democrației contra monarhiei și a claselor conducătoare, a aristocrației; de aici ireductibila ei îndrumare «mondială», cosmopolită. •

Naționalismul nu cere, nu este prin nimic obligat a cere, — ca «poporul să se guverneze pe sine însuși»; el cere o organizație a Statului, o formă de guvernământ prin care *poporul să colaboreze* în politică, pe măsura celor ce *pot* colabora din mijlocul lui într'o politică *națională*; — el susține că teoria lui Aristotel despre «animalul politic» însemnează că omul nu poate trăi în «societatea umană» de cât într'o *națiune definită*; democratismul însă susține principiul paradox că fiecare animal ar fi un om politic...

Naționalismul cere reforme, da, dar în continuă potrivire cu trecutul *național*, nu cu fazele (și mai ales cu frazele) de «evoluție ale umanității»; reforme în legătură cu dezvoltarea națională de pînă acum, cu trebuințele *naționale* de azi; repet mereu *naționale* pentru că numai niște lunatici își pot închipui că ar fi făcînd politică națională imitînd orbește, ca niște suflete de robi, caii verzi după pereții globului, tot ce văd că strălucește în «omenire», îmbătîndu-se de «progresul planetar», cum se îmbată Harapii din Congo de vitriol europeanesc, cum se încîntău indigenii inculți ai Americii de hîrburile de sticlă vopsită ale *conquistadorilor* portughezi și spanioli plătîndu-le cu aurul, cu toate bogățiile țării lor, cu viața lor.

Naționalismul e politică normală căci e o politică corespunzătoare cu natura poporului, și civilizată în forme. Ea se reduce la principiul profund al lui Rivarol: *res eodem modo conservantur quo generantur*. De aceea, ea singură e fecundă în urmările ei într'o țară, pentru poporul întreg. Ea lasă Statului ceea ce-î trebuie Statului, și dă poporul ceea ce-î trebuie lui *după loc, timp și împrejurări*, nu după doctrine integrale: cetățenilor puțința de progres, — sub o administrație pricepută, dreaptă și cinstită, — prin emulațiune între ei (nu înjugați la carul egalitarismului său al individualismului utopic); poporului puțința de a se înălța, — mereu condus de fii săi cei mai de seamă, — *la treaptă de națiune*; puțința de a se întrece cu seminiții, popoare și naționalități în ranguri, pe scara culturii și puterii, căutînd mereu a birui, a-și supune sieși, a împăca sau ocoli pe cei

ce-î staū în cale, sau il primejduesc; nu adurmecat de cîntece bucolice într'un raiū de pacifism, de feminism, de anti-militarism și de suprem burtism la soare, într'o democrație «pură» în cer, dar vecinic festelită pe pămînt.

* * *

Naționalismul se adresează poporului, nu însă numărului brut, nu mai ales derbedeilor din el; el nu se bate în piept și nu jură pe maxima țăribunilor *Vox populi, vox Dei*; dar ține seamă de ea, întrucît e adevărată. — De aceea nici nu-î silit să facă politică după maxima, bine caricată de amicul nostru Dunăreanu, *Vox populi, vox Derbedei*. Naționalismul nu se adresează intereselor individuale și inferioare ale «inșilor», ci, tocmai din contra, *sentimentului lor comun, impersonal, poporului întreg ca entitate națională, țăterii lui de abnegare comună, de răbdare, de comună acțiune, de entuziasm, de patriotism*. Căci pentru bunurile sale cu adevărat comune, forțamente de ordin ideal; pentru patria sa, pentru naționalitatea sa, pentru cultura sa comună, — în fiecare popor sănătos, nevătămat de teorii absurde, disolvante, există, în mod latent, o profundă simțire, un izvor de idealitate, de armonie în sentimentele comune, de obștească siguranță și înălțare, un dor de viitor asigurat și strălucit. Pe măsură ce această trebuință a lui de idealitate pozitivă, națională, izvorită din firea lui proprie, din adîncurile ei cele mai nobile — este mereu ținută vie și tratată cu evlavie de cătră o puternică, înțeleaptă și patriotică clasă de conducători, de fruntași adevărați, de acelaș neam, de acelaș sînge, de aceleași aspirații, poporul înaintează în chip normal. Atunci naționalismul e cu adevărat întruparea vie a poporului întreg, a dorului său adesea vag, adesea inconștient și negrăit dar adînc, istoric și de o elementară, de o vulcanică putere cînd răsună glasul țarei, glasul celor ce îi simt poezia sufletului său, prorocia trecutului său, farmecul tot al-vieței sale în proza luptei pentru hrană, în realismul intereselor de ordin material.

Am spus de mult că mulțimea nu poate fi considerată ca «suverană», că ea nu poate da nici măcar o indicație politică decît pe măsura *conducerii* de care are parte. În chestiuni de *sentiment comun*; de existență națională, de mărire, de viitor — o națiune poate exprima o dorință, pentru cuvîntul că asemenea sentimente comune există în mod latent în ea; ele pot decî fi armonizate și exprimate colectiv. Această comună dorință însă nu însemnează de loc *politică națională*!

Așa este în chestii generale de *sentiment comun*. D'apoî în

chestiuni de *interese individuale, și de publice și zilnice interese materiale, concrete*? De organizație politică? De procedare concretă, de înnaintare sau întirziere în forme de guvernămint, în chestii externe, în reforme complexe? Ori ce om cu judecată normală trebuie să admită că asemenea chestiuni de interese individuale și interese generale cari reclamă *știință, experiență și artă* nu se pot rezolva printr'o voință a mulțimii, mai puțin printr'o teoretică a ei «suveranitate»; căci mai ales acestea *nu sînt* de loc chestii de sentiment, ci de pricepere, nu de «voință», ci de puțință.

Democrația, din potrivă, *nu se adresează* poporului; ea nu se adresează decit numărului, voturilor, samsarilor de vot, de gheșef-turi. Ea nu se adresează sentimentului comun, patriotic, național, *existent* — doar să-l înșele; ea se adresează intereselor *individului*; intereselor lui *materiale*: celor mai inferioare ca egoism, cari forțamente sînt ale *lui* și față de care interesele materiale ale *altuia* sînt ale *altuia*, iar nu ale *lui*, și între cari o armonie generală, o simpatie firească între milioane de indivizi, *nu poate exista* — doar într'o comună robie, în comunism; pentrucă averea celui ce o are e antipatică celui ce n'are, celui ce are mai puțin; de cînd sînt popoare pe lume și cit vor fi pe pămînt. Iar democrația, care, prin toată firea ei, nu poate exista decit cu voturile celor ce n'au contra celor ce au, *trebuie* să se adreseze lăcomiei, invidiei, bănuelii lor; ea *trebuie* să răscolească toate aceste patimi vulgare și să le ațite mereu și sistematic contra altor fii ai aceleiași țări, ai aceluiași neam; ea *trebuie* să se adreseze animalului din om, nu patriotului din el; căci tendința ei firească, inconștientă, nu-î, și *nu poate fi*, — oricît ar abuza de intervenționism, — să întărească Statul, naționalitatea; ci să-l distrugă; fie printr'un individualism anarhic, tăgăduitor a orice autoritate de Stat de dragul intereselor domnului individ; fie printr'un socialism egalitar, despotic, tot de dragul intereselor domnului individ; din veșnica revoltă a spiritului raționalist și a inimei pline de dorinți și patimi, absolut incapabil a înțelege natura și legile ei: natura popoarelor, natura Statelor și normele lor de existență și dezvoltare firească, *națională*.

Nimic nu este astăzi mai pozitiv stabilit în științele politice decit adevărul că singura politică serioasă este cea națională, căci e o politică de conformare la individualitatea deosebită a țării și a poporului; pe de o parte, o constantă preocupare de a conserva caracterul național, pe de alta, o bine cumpănită adaptare de inovații necesare.

Democrația adevărată, — oricît ne-ar asigura ea, *la începuturile ei* într'o țară, — *n'are* adevărată credință în neam și țară. Căci dacă ai avea, ea nu ar perverti mentalitatea poporului cu idei politice pe

cît de străine pe atît de false; ea nu ar submina credința lui în rostul așezămintelor sale istorice, în moravurile și tradițiile lui necesare și bune; ea nu l-ar duce pe țeran în rătăcire să-și lapede sumanul național și să îmbrace fracul democrat pentru că cei dintăi democrați în țară așa găsiseră de cuviință să înceapă, ei însuși, noua lor civilizație «națională», democratică. Ea n'are credință pentru că este «din princip» contra orî și căreî credințe, contra orî și căreî «superstiții», contra orî și căreî «minciuni convenționale»; cum n'are credință în monarhie și aristocrație ca forme firești într'un guvernămint; de fapt ea n'are credință nici măcar în existența ei proprie; de aceia, *toate* democrațiile mereu se plîng, mereu se tîngueisc că nu sînt «reale», că nu sînt «adevărate», că nu exprimă dorința matematică, «integrală» a numărului, a cifrelor oarbe, că sînt mereu «falșificate». Incapabilă de a înțelege adevărul, ca toți Abderiții din cari se trage, — cari cînd o preamăriaū cînd o huleau, — ea-i numai «*intellect*» lipsit de orice conținut, de orice vlagă; îngimfată și a toate știutoare, ca toate capetele goale și veșnic rezonante, ea mereu se laudă că ține la «știință», deși *știința* nu ține nimic la ea; dar democrația are mania parvenitului care mereu se făleşte că fiind bogat (în voturi —) e în intimitatea aristocrațiilor de neam, a savanților de rassă, deși aceștia sc. uită la el peste umăr. «*Știința*» ei, a democrației, e incapabilă a pricepe un popor dacă nu i-o despica pîntecel să-i vadă *rărunchii*; — dacă nu i-o cerceta cu microscopul spre a stabili dacă «*voința*» numărului, a «*exemplarelor omenestii*» se află în așa numiții *calices majores*, în *calices minores*, sau e numai în *cribrum benedictum*... De fapt, «*știința*» democrațiilor, biologia lor socială, după ce s'a făcut de ris cu exploatarea teoriei lui Darwin care a eșit contra ei, azi după *asemenea* constatări umblă.—*Așa înțelege* rațiunea «pură» a savanților democrații intuiția, experiența, teoria lui Kant: «*Alle Erkenntnis kommt aus Erfahrung*»!

*
*
*

Naționalismul e credință fără rezerve, fără discuții. E o credință de stîncă în rostul adînc al religiunii, al moravurilor și obiceiurilor naționale bune; în destoinicia, în aptitudinile de cultură, în menirea și viitorul unui neam. Naționalismul vrea ca indivizii să-și caute singurî de treburile lor; ca, sub scutul legilor, dar prin energie proprie să ajungă, cîți aū sămînța hărniciei într'inșii, pe cît se poate *personalități*, dar personalități devotate națiunii, nu egoismului lor individualist; ca acestea să răsbească asupra celor ce *numerus sunt et fruges consumere nati*; căci numai pe măsură ce «inșii», indivi-

zii, «exemplarele omenești», dresate în cercul demagogiei nivelătoare, — vor deveni, *contra ei și a cercului*, ei însuși mai mult sau mai puțin persoane cu răspundere, cu sentiment de datorie, de o activitate coprinzătoare și temeinică, și mai presus de toate, iubitori de țară și de neam, poporul poate deveni el însuși o personalitate morală: o naționalitate, o distincțiune între triburi, seminții și neamuri; o adevărată națiune alătura de alte neamuri ale pământului; un popor *nobil*, cu o cultură proprie națională, alătura de alte asemenea popoare tocmai în *aristocrația*, iar nu în *democrația și demagogia umanității!* Căci ori care ar fi părerea noastră, în parte, asupra progresului «egalitar» al lumii, cred că ori-ce cap luminat va admite *inegalitatea* ce există între națiunea lui *Goethe*, *Kant* și *Bismarck*, a lui *Bacon de Verulam*, *Shakespeare* și *Cromwel*, a lui *Descartes*, *Mirabeau* — și *Pasteur* pe de o parte, și între Unguri, Sirbi și Bulgari pe de alta; și iarăși într'aceștia pe de o parte, și între Țigani, Tătari și Hotentoți pe de alta.

Aici e chestia chestiilor. Aici e marea răscruce a două lumi. Aici se întâlnesc și merg împreună mai departe, — une ori conștient, foarte adese inconștient, — bărbații mari de Stat și masele mari ale unui popor; toți patrioții cei adevărați, toți oamenii cu sentiment politic; toți oamenii cu sentiment normal; toți cei cu creierul în bună rânduială. — Ei nu discută mult și nu filosofează mult; ei nu-și pierd vremea despiciind un fir de păr în patru; ei nu sfarimă o dorință vie, generală, de toți simțită instinctiv, în milioane de atomuri și de voturi, într'o colbărie de opinii și de poftă, de interese individuale; *ei merg înainte*, cu mic cu mare; cu siguranța celor de un neam, a caracterelor întregi, de rasă. Căci drumul *lor* e drumul cel adevărat; e drumul croit de înaintașii lor, de vecinica fire a lucrurilor pe pământ, de istoria neamului lor. «*Vrem să fim și noi ceva în lumea aceasta, noi Români!*» — Noi Români, nu noi «oamenii!» — Atîta-î tot ce ar ști să spună, la rigoare, cei mai mulți cînd i-ai întreba ce-î naționalismul. Dar ce adincuri de simțire și de fire întreagă, sănătoasă de popor se copriind în aceste vorbe! Ce stilp de foc, ce astru ideal de lumină și căldură în negura vremilor ce vin! Departe, departe peste popasul celor ce, în democratica lor traistă cu merinde, n'au de cit palavre, și o ploscă de «idei» cosmopolite, care mereu se ceartă ca politicianii, — pentru interesele «celor mulți»; mereu se bat ca orbii, și cad zdrobiți alătura de drum, prin șanțuri de lacrimi și de sînge.

De sigur, drumul cel adevărat, cel național nu-î drept, nu-î larg, nu-e asfaltat, e strîmt și în serpentine și adesea gloduros, ca istoria

fiecărui neam ; cu suișuri, coborîșuri ; cu opriri și întârzieri, adesea lungi și neplăcute, dar necesare ; căci e drum *noū* pe acest pământ ! E drum ce duce prin viață de popoare la viață proprie de popor ; la viață lungă, națională, nemuritoare ; nu prin teorii absurde, deadreptul la mormînt !

Aicī e chestia chestiilor. Aicī e marea răscruce a două lumī. Aicī se întilnesc, și o iaū pe o altă cale — toți visionarii, toți demagogii, toți nomazii rătăciți în politică, democrații radicali : pe drumul «umanității globale», al evoluției «mondiale» saū măi pe rominește : pe drumul pe unde și-a dus mutul iapa și Țiganul cîrlanul. — În naivitatea lor copilărească, fără călăuza sigură a sentimentului național și-a înțelepciunii politice, fără nici o orientare în lumea aceasta mare și complexă în care se găsesc, ei sunt victimele unei beletristice politice, a sociologiei lui Monte Cristo de la Geneva.— Pentru ei, drumul istoric, strînsa continuitate a prezentului cu trecutul și a amindurora cu viitorul — e o cale plicticoasă și obscură. Ei vor *s'ajungă* repede la «destinele omenirii.» De aceea s'aū suit într'un balon. «Evoluează» de minune. Măi curînd saū măi tîrziū, aū să debarce involuntar, de a berbeleacul, în oceanul «pacific» al anarhieī.....

Repet, aicī e chestia chestiilor față de care *toate* celelalte, oricit de importante ar fi, nu sunt decît mijloace, nu sunt decît ținte trecătoare, popasuri. Politica practică cu aceste mijloace, cu aceste ținte imediate, actuale trebuie să se ocupe zi de zi ; lor trebuie să le dea toată luarea aminte, toată solitudinea, dar nu trebuie niciodată să le dea, de dragul teoriilor, soluțiuni care ar putea să compromită coesiunea morală, existența națională, viitorul unui popor. O politică patriotică nu seduce poporul a abuza de drepturile pe cari îi le dă ; nu-l ispitește la asalturi desperate contra însăși naționalității sale de dragul unui demos ; nu-l îndeamnă a-și risipi toată disciplina sufletească din veacuri, toate jertfele, conștiente și inconștiente, ale celor ce i-aū dat sînță, toată moștenirea celor ce vor veni, prin veacurile viitoare, la nouă viață individuală într'o străveche viață națională.

* * *

Epoca siguranței de existență națională a Engliterei a fost măi ales pe vremea cînd *Hume* putea zice că conservatorii englezī țin la monarhie fără a sacrifica *libertatea*, iar liberalii țin la libertate fără a sacrifica *monarhia* ¹⁾ — și bine înțeles ceea ce comportă acel regim mo-

¹⁾ *David Hume, Essays Moral, Political and Litterary (Of the Parties of Great Britain)* [Routledge], pag. 70.

narhic. Său cum zice filozoful Eduard von Hartmann: forma parlamentară a fost posibilă în Englitera de pînă acum pentru că nu erau decît două partide care *însă amîndouă erau deopotrivă de naționale și deopotrivă de conservatoare*¹⁾

Tot astfel s'ar putea zice în ziua de astăzi: conservatorii și liberalii *să țină la popor fără a sacrifica naționalitatea* —; ceea ce însă nu se poate de cît înlăturînd din luptele politice clișeurile elinești de aristocrație și democrație «pură», păstrînd țarei o formă națională de guvernămînt adaptată formelor cu adevărat civilizate, pozitive; și demarcînd partidele nu după doctrine politice «integrale» și deci universale, lipsite de temeiu, nici după intervenționism sau individualism, — *ci întîiu după corectitudinea în guvernare; după aplicarea legilor existente*; și apoi după mijloacele de a creia din «animalele politice» ale lui Aristotel *supuși* ai imperativului categoric ai datoriei: de a respecta condițiile de existența națională; ai datoriei de a-și căuta apoi de treburi, de treburile lor personale fără a aștepta pâne de la Stat; și în fine *după mijloacele de a creia o națiune mare* (națiune zic, *nu demos!*) dintr'un popor care are germeți de nobleță și mărire națională în sinul său, dar care e sfișiat în partide și facțiuni bazate pe «idealul» numărului, și care scot la licitație orce coesiune morală, *însăși naționalitatea* poporului în fața numărului de partizani, — în fața a doua trei tabere în plin răsboi civil, condus după strategia intereselor *individuale*, dar răsboi civil în toată accepțiunea cuvîntului, răsboi civil sistematizat, permanent și distrugător al naționalității.

Dar cîți înțeleg pe de o parte realitatea, caracterul firesc, iar pe de alta înălțimea ideală a unei asemenea politici în ziua de azi, cînd filosofia politică franceză, trecînd dincolo de orî ce realitate spre concepția ideologică și imposibilă a unei egalități și fraternități «*du genre humain*», — și ovreiasca «*Interessen Politik*» (pentru indivizi) și ovreiescul «*Klassen-Kampf*» (răsboiul de clase) merg mîna în mîna, în admirație pentru «*concepția materialistă a istoriei și a vieții*», spre idealul unei «*organizațiuni democratice-sociale*», în fond sălbatice a «*exemplarelor omenestî*»...

Ce caută națiunile tinere, ce caută mai ales Romîniî într'o asemenea companie? Ce caută mai ales aceia cari pe lîngă *liberalî* se numesc și *sînt* de fapt *naționalî*?

AUREL C. POPOVICI.

¹⁾ Eduard von Hartman, *Zwei Jahrzehnte deutscher Politik und die gegenwärtige Weltlage*, pag. 119.

MOARTEA SOARELUI

(Leconte de Lisle)

Cu larma unor mări răzvrătițoare,
Al toamnei vînt, în plîngerî neștiute,
Cutremură, pe 'nțișe uliți mute,
Copaci scâldați în sîngele-ți, o soare!

Se zbuciumă 'n vîrtejuri foî căzute.
În valuri purpurii, tremurătoare,
Supt sară 'n pacea ei biruitoare,
Vezi cuiburi mari pe vîrf de crengi țesute.

O, cazî, făclie-a zilei, stea măreață!
Din rană-ți curge'n fășii de aur glava,
Ca dintr'un piept iubirea 'nîrziată.

Murind, tu veî renaște; însă, viață,
Văpaia, graiul cișe iarăși da-va
Celui înfrînt de cea din urmă dată?

C. TEODORESCU.

NEGURI

II.

A doua zi. cernea ploaie mărunță de toamnă, și gangurile, clasa îmi părăuă mai mohorite: umbrite de o mîhnire străveche, tainică, care izvora par'că din zidurile bătrîne, de cetate.

Pe geam, vedeam grădina nesfirșită, perdută 'n ceață; copacii negri, desfrunziți, se înălțau ca apăsați de o durere de moarte.

Cernerea ploii se auzea ca o ferbere ușoară, și în suflet simțeam acelaș gol, aceeași strîngere dureroasă îmi încleșta inima.

Și, deodată, băgai de seamă că, împrejurul meu, se punea ceva la cale.

Îl văzui, pe cel care se repezea erî din fundul clasei și se da de-a tumba ca un clown — pe Hociung — că scoate, din pupitru, un mînunchî de luminări și niște colaci mici, și că aprinzînd luminările, în veselie nemărginită a clasei, le lipește în șir pe bancă și, după asta, în fie care luminare pune cite an colac. Unul Bogonos, cu părul zbîrlit în sus, țâpos ca un arici, pîndea la ușă.

«Ho...la-la-la, *fertich dija*, făcu Hociung înălțînd mîinile în sus și întorcîndu-și capul tuns chilug în dreapta și în stînga. Și, deodată, ca o bombă se repezi dintre bănci, se dădu de cîteva ori de-a tumba, și cînd ajunse în mijlocul clasei, sprijinindu-se în mîni și în cap, se înălță cu picioarele răschirate în sus și după ce stătu așa cîteva clipe, sări într'un picior și trimise în toate părțile sărutări pe vîrfurile de getelor, într'un ropot răsunător de aplauze :

«Ascultați băeți, strigă după asta : cînd o intra parintele Colivă, eu și cu Bogonos o să încep a cînta popește, pe glasul al optilea ; iar voi să ne țineți isonul așa, pe nas : iiii...

— Pst ! vine... făcu cel de la ușa.

Și cu toții fură într'o clipă în bănci. Ușa se deschise și în prag rămase înmărmurit «părintele Colivă», gros ca un poloboc, c'o bărbiță mică de țap și cu fața stricată de vărsat. Și, în isonul clasei întregi, cei doi începură a cînta pe nas, bisericeste, cit ce puteau ; cîntau cuvioși, cu capetele pe un umăr, cu mîinile împreunate pe pîntece, cu ochii ridicați spre bagdadie. Iar luminările ardeau pretutindeni, ca într'o zi de sărbătoare la biserică, tremurîndu-și para în cununii viorii, care băteau în verde uneori. Și isonul nesfirșit, al clasei întregi, biziia ca un bondar uriaș, care rătăcea pe undeva pe sus.

Și deodată, după un răstimp scurt de înmărmurire, părintele se făcu nevăzut. Cîntarea amuți, luminările se stinseră într'o clipă și se mistuiră cu colaci cu tot. Și într'un amestec grozav de glasuri, într'o frămîntare grăbită, văzu toată clasa ridicînd pe sus băncile, așezîndu-le, îngrămădindu-le în ușa.

«St, vine cineva!» se auzi un glas.

Și în tăcerea adîncă care se așternu, se auziră răsunînd, pe asfaltul gangului, pași, apropiîndu-se, oprindu-se dinnaintea ușei. Cineva vru să deschidă ușa, zgîlții de cîteva ori clanța. Apoi se auziră trei bătăi de pumn ș'un glas răstit și pe nas :

«Deschideți ușa, dobitocilor...»

În clasă nu se auzea nici o suflare, ca și cum ar fi fost pustie.

După asta, se auzi o zguduitură aprigă și porniră iar bătăi, minioase, și'acelaș glas, pe nas, începu a țipa, din răsputeri :

«Da deschideți ușa, netrebnicilor, că pun pe portar s'o spargă...»

Și la țipetele de-afară, deodată, răspunse, din 'năuntru, un glas subțirel :

«Suflă pe borta cheii...»

Și în pufniturile înfundate care tresăriră, glasul de afară se înălță mai plin de minie :

«Să știți, măgarilor, c'am să vă dau afară pe toți. Las că curăț eu școala de netrebniți...»

Și, după cîte-va țipete și bătăiperate, pașii se depărtară, și, în tăcerea care se făcu, porniră, împrejurul meu, glasuri încete : «Măi, am pătit-o... Ce ne facem ? Să știți că ne dă afară...»

— Mă, da prost mai ești, făcu un alt glas; dacă ne dă afară, avem vacanție...

— Ura băeți, vivat vacanția! Ho... la-la-la...» răcni deodată cel care făcea pe clovnul, și prinse a se da iar de-a tumba.

Și larma se înălță asurzitoare ca și cum n'ar fi fost nimic.

Seara, la masă, drept pedeapsă, ne-a ținut pe toții în picioare, într'un ungher al sofrageriei.

... Zilele trecea, una după alta, și nu mă puteam obișnui cu viața aceea nouă, nici cu tovarășii mei de clasă. Veselia lor zgomotoasă mă îndepărta parcă, în loc să mă apropie, și-mi mărea sfiiciunea bolnavă. O vorbă, o întrebare care-mi venea pe buze, gata să izvorască, se întorcea deodată, în întunerecul din care eșise, ca speriată de larma ce mă impusese.

Afară cernea într'una bură mărunță de toamnă.

În timpul recreațiilor clasele rămăneau pustii, se îngrămădeau cu toții afară, în galeria uriașă, făcută anume pentru zilele de ploae. Și eu rămăneam singur, în clasa goală. Din cerul jos, ploaea cernea cu un susur somnoros de codru, și, undeva în liniștea adincă a clasei, țîrîia încetișor, cu frică parcă, un greer, se oprea, un răstimp, ca și cum ar fi ascultat, ar fi așteptat, apoi își tremura iar chemarea sfioasă.

Și cînd ploaea contenea, cînd freamătul de codru înceta, unde-va, dintr'o streșină, apa picura cu răsunset dulce, melodios, asemenea unui glas depărtat de talangă. Și eu stam acolo singur, în ungherul meu, și mă gândeam acasă, cu sufletul pătruns de o jale amară, și, uneori, lacrimi ferbinți prindea, a-mi aluneca încet pe fața palidă, ca izvorite din peștera plină de întuneric, care o simțeam în ființa mea șubredă.

Profesorii nu trezeau nimic în mine. Numai pentru Herr Renner simțeam, câteodată, un fior de milă. Era, saracul, așa de bătrîn și de slab în hainele lui roase și înverzite!

«Ați auzit, bre, zicea, într'o seară, cine-va din fundul clasei; ați auzit cum a căzut, astă iarnă, neamțul pe gheață? Cît e de lung, s'a culcat pe spate. Și l'au ridicat de acolo doi oameni și l'au dus acasă pe sus, că nici nu se putea clinti, și numai atîta cică spunea: «Ai, capul, ai capul, ai capul...»

Și în jur porniră risete.

Un altul spuse:

«Măi ați văzut în ce bojdeacă stă «esel du»? Tocmai în mahalaua Țicăului... E un glod, bre, pe acolo, de mă mir, cum dracul nu-și prăpădește neamțul ghetele...»

Și un al treilea zise:

«Da ați văzut ce fete frumoase are, neamțul dracului... Cinci, știți ceva extra...»

Și împreunîndu-și, ca pentru cruce, trei degete de la mîna dreaptă, le duse la buze și le sărută.

Mi-aduc aminte de toți ceilalți profesori pentru care n'am simțit, niciodată, nimic, nici o tresărire de dragoste.

Iată-l, parcă-l văd, pe subdirector, care ne era profesor de matematici: scurt, rotund ca o minge, cu fața de bulldog. Vorbea cu o trăgâneală jidovească în glas și își arăta mereu dinții înnegriți, încrețindu-și toată fața, ca și cum ar fi vrut să nuște. De cite-ori dojenea pe cineva, începea la fel: «Îlilei, răule...»

Iată ce ne povesti, despre el, pe când eram în clasa a doua de liceu, Vasile Oancea căruia îi ziceau cu toții moș-Vulpoi, — moșul, fiind-că era cel mai mare dintre noi — avea vr'o nouă-spre-zece ani, — și Vulpoi, pentru-că avea întotdeauna un zîmbet plin de șiretenie.

Era strașnic povestitor moș-Vulpoi al nostru. Vorbea tacticos ca un moșneag, netezindu-și, din când în când, mustăcioara scurtă, neagră ca pana corbului, ori trecindu-și degetele răschirate prin pletele lucioase, retezate la spate rusește. Când avea el chef de povestit, ne stringeam cu toții în jurul lui și ascultam, pînă tîrziu, povestirile lui despre vînători și hoți, spuse întotdeauna cu taină.

Iată ce ne istorisi, într'o seară, despre subdirector, înainte de repetitor, în lumina aurie a lămpii:

«Acu, să vedeți, ce-a pățit odată Cîrnu. O ținea minte cite zile o avea. Asta mi-a istorisit-o frate-meu: e istorie veche vra să zică.»

Cîrnul dracului, avea, innainte vreme, obiceiul să facă dimineața inspecție prin dormitoare, să vadă cine nu s'a sculat la vreme. Și pe care îl găsea dormind, prindea a-l ciocăni cu'n deget în cap:

«Îlilei, răule, da acu-i vreme de dormit, ha? Nu ți-i rușine să dormi pînă la vremea asta... Ce-ai făcut chef astă noapte, ha?»

— Îs bolnav, domnule sub-director, făcea cela, buimăcit de somn, ridi-cînd un cap cît o baniță.

Și cîrnu:

«Îlilei, cui spui minciuni, răule? Bolnav ca dumneata să dea Dumnezeu să fiu și eu toată viața mea.»

— Zău, is bolnav, domnule subdirector.

— Nu-mi spune mie minciuni, răule, că nu se prind. Acuma, uite, scapi mai eften: n'ai să bei cafeaua da a doua oară, dacă te-oî prinde, să știi că nu te duci în oraș, ba te trimet și la carceră, răule...»

Astăzi: «Îlilei, răule, scoală...» mîne iar așa, poimîne, iar așa, — nu se mai puteau, bieții creștini, hodi hni de răul cîrnului. Acú, cînd dormi toată noaptea, calea valea, mai merge să te scoli odată cu găinile, da cînd ai fost pe unde și-a înțarcat dracul copiii și n'ai închis tu ochii, nici cît ai scăpăra, e cam greu, nu-i așa? Vra să zică: azi îl ciocănește și-l scoală pe unul, știi cînd îi omului somnul mai dulce, mîne îl ciocănește și-l scoală pe altul. Pînă cînd, într'o bună dimineață, unul Răstoacă, — un zdrahon cît ușa asta, care cînd deschidea gura, parcă vroea să te înghită, așa probă de guriță avea:

«Măi al dracului de cîrn, zice, da pînă cînd are să ne tot ciocănească el în

cap și-o să ne strice bunătate de somn cu «Îlilei» al lui. Cînd ție somnul mai dulce, lighioana prinde a-ți cînta la cap! Ia ascultați, măi băeți, sunteți voi oameni de înțelegere, ori mai bine să nu-mi mai stric gura de geaba?

— Cam greu, Răstocel dragă, să-ți strici tu gurița, făcu unul.

— Ia lasă mă gluma, că te cîrlesc drept în numele tatălui. Eū nu văd înaintea ochilor de necaz și ție îți arde de glumă. M'ascultați, ori vă dau dracului pe toți?

— Te ascultăm, Răstocel dragă, te ascultăm, da nu fă așa de frumușel la noi din buze, că ne bagî în groazele morții!

— Ia lăsați, măi, gluma, să spue omul ce are de spus.

— Știți ce m'am gîndit eū, mă băeți? Să-i tragem cîrnului o mamă de bătae, de să nu-i mai vie pofța să ne strice el nouă somnul, cît o fi și-o trăi.

— Ura! să trăiască! izbucniră cu toții.

— Da unde-l găbjim, e vorba? Îi dă unul.

— Știți unde? În gangul de din dos, strigă altul; de dimineață cînd îți scoți ochii în gang de întuneric ce-i... Pe-acolo vine cîrnul întotdeauna...

— Ura, minunat!

— Și știți cum îl potcovim? Îi dă tot cel cu gangul. Îi aruncăm o manta în cap, și ni-l judecăm fără nici o grijă, că pe acolo așa de dimineață nu trece nici naiba.

Eraū vr'o patru, îmi pare.

A doua zi dimineață, încă nu se scoborise nimeni și tus-patru așteptau jos, în gang, lipiți de perete, lingă ușa care trebuia să vie sub-directorul. Și Răstoacă se aținea cu mantaua. Aū stat ei cît aū stat acolo, și numai ce s'aud afară niște pași și cineva tușind și tîrîndu-se, și eacă-tă Cîrnu, scărpinîndu-și gîtul cu fața încrețită, cum are el obicei.

Și cît te-ai șterge la un ochi, Răstoacă i-a și pus mantaua în cap, și cînd s'a lăsat peste el, l-a și turtit la pămînt și de-acolo a început a-i căra și a-l întreba cu glas schimbat:

«Ai să ne mai strici, cîrnule, somnul? Ha, ai să ne mai strici somnul?»

Iar cîrnul se zvîrcolea sub manta, și se opintea gemînd să se ridice. Da cum dracul să se poate ridica, cînd îl avea pe Răstoacă.

Ei și ce se vă mai spun? Cînd l-au făcut ceia scăpați, ca din pușcă a pornit. Și cică n'a spus nimănui nici o vorbă despre chelfăneala care a mîncat-o, și nici de trezit n'a mai trezit pe nimeni.

Răstoacă horăea acu cu gurița căscată pînă la vremea mesei, de se cutremuraū geamurile, de parcă cînta cine-va dintr'un trombon, și nici pomeneală să-l supere care-va. De atunci trebuie să fie mai bine de zece ani, și nici în ziua de astă-zi Cîrnu nu mai strică somnul cuiva.

Pe toți ceilalți profesori, parcă tunase și-i adunase.

Așa, de pildă, cel de științe-naturale, domnul Busuioc, în totdeauna picura în clasă de somn. Parcă-l văd: mărunt, cu fața palidă și păroasă, cu ochii veșnic roșii, în cearcăne vinete.

Pe cînd eram în clasa a III-a, într'una din zile, după ce strigă catalogul, prinse a moțai și, la urmă, adormi de-a binele, cu nasul în catalog. Atunci Hociung, care era capiștea tuturor răutăților, s'apropie tiptil și începu a-i gîdili, cu o bucățică de hîrtie, nasul, încet, de la virf și pînă între sprincene ca și cum s'ar fi plimbat o muscă. Și, după un răstim, domnul Busuioc crăpă un ochi și se plesni c'o mîna peste nas; iar Hociung se piti îndărătul catedrei. Stătu așa cite-va clipe, apoi prinse a se ridica încet, cu limba scoasă, cu ochii rotunzi, și văzînd c'a adormit iar, începu, din nou, a-l gîdili, și iarăși se crăpă un ochiu și-o mîna s'abātu peste nas; iar Hociung să cinchi cît ai scăpăra, după catedră. Și cînd la o pufnitură mai mare de rîs, domnul Busuioc se trezi de-a binele. Hociung se tîri pe brînci și se ivi în banca din fund, cu fața serioasă.

De istorie îl aveam pe domnul Xenofon Iliescu; clipea iute din ochii mici, fără gene, vorbea repede, pe virful buzelor subțiri, zîmbind, și-și răsucia mereu favorițile roșcate, ca și cum ar fi tors din ele niște fire nevăzute. Nu explica niciodată, punea pe cine-va să cetească și dînsul își răsucea favorițele, clipind, gîndindu-se aiurea parcă, gata să-l fure somnul.

Din pricina că nu vedea bine, la dînsul în clasă se petreceau fel de fel de comedii.

Dacă lipsea cineva, striga un altul «prezent» și el habar n'avea.

La dînsul se spunea lecția din bancă. De aceia nu învăța nimeni: cel ascultat își răsucea cartea de spatele celui din față și cetea schimbînd numai pe ici pe colo cite-o vorbă ori cite un crîmpei. Dacă trebuia să spue lecția unul din banca întii, atunci se ridica careva din altă bancă.

Într'o zi, însă, ni s'a îmfundat. Din treizeci, erau în clasă numai zece. Xenofon Iliescu intră tîrîndu-și nițel piciorul drept, răsucindu-și favorițele și clipind, ca de obicei; se urcă pe catedră și începe a striga catalogul;

«Antoni,

— Prezent.

— Atanasiu.

— Prezent.

— Bilciurescu.

— Prezent.»

Toți prezenți, și în bănci numai zece.

Și deodată se oprește, prinde-a clipi mai repede și își întinde favorițele de parcă vrea să le smulgă, și deodată răcnește:

«Cum se face asta, mă rog? În bănci, numai zece din treizeci și, cu toate acestea, e toată clasa prezentă, nu-î așa?»

Nu răspunde nimeni.

«Sînteți cu toții prezenți, nu-î așa?»

Aceiași tăcere.

«Buun... Vra să zică sînteți cu toții aici?»

Și deodată să răstește, bătînd cu creionul în catedră:

«Să se ducă cineva să-l cheme pe domnul director.»

Unul din elevi, se repede pe ușă, ca zvîrlit de spete de niște miini nevăzute.

«Vra să zică sînteți cu toții în clasă?»

Aceiași muțenie adîncă. Așteaptă să vie directorul, — directorul, pace — nu vine; dar nici cel care plecase sa-l cheme.

Și după cîteva minute, cu o tresărire de nerăbdare, ia catalogul, îl smulge parcă, și se face nevăzut pe ușă strigînd: «Să nu easă nimeni din clasă!»

Eu stam incremenit, la locul meu, și mă uitam cum ies, vin, se frămîntă se țese în toate părțile, și deodată bag de seamă că's toți în clasă.

Cineva face, intrînd în fuga mare pe ușă:

«Pst, vin!»

Îi văd sărînd peste bănci, alergînd, izbindu-se unii în alții, îngrămădinu-se, și cit ai clipi, sînt cu toții la locurile lor.

Ușa se deschide și intră directorul, c'o mină la spate și cu cealaltă netezindu-și încruntat favoritul, și după dînsul domnul Xenofon Iliescu, clipind repede:

«Unde sînt ceilalți? întrebă domnul director pe nas, oprindu-se în mijlocul clasei.»

— Sînt aici cu toții, răspunde cineva.

— Da, sînt aici cu toții? Domnule Iliescu, fii bun, te rog, și dă-mi catalogul, Antoniu...

— Prezent»

Domnul Director ridică ochii și-și lasă apoi pleoapele, ca și cum ar zice: «Bine, te văd.»

— «Atanasiu.

— Prezent.

— Bilciurescu.

— Prezent.»

Strigă tot catalogul, — prezenți cu toții.

Se întoarce către domnul Xenofon Iliescu, care-și trage cu îndârjire favoritele și-i zice incet, ridicînd din umeri:

— «Apoi bine, monșer, sînt prezenți cu toții.

— Cu toate astea nu erau decît zece adinioarea, murmură domnul Xenofon Iliescu; i-am numărat.

— Hm!» face domnul director și, deodată, prinde a striga; unde vă treziți, haimanalelor? Așa se învață carte, măgarilor? Cine-a lipsit netrebnicilor? Cine-a lipsit de-aici? Cine-a lipsit Vrîncene?

— N'a lipsit nimeni, spune cu jumătate de glas Vrînceanu.

— N'a lipsit nimeni? Au fost numai zece din treizeci și n'a lipsit nimeni. Eși din bancă, măgarule...»

Era un băiețaș slab, străveziu, c'o față ca de ceară și cu niște ochi mari, negri, arzători. Era bursier; singurul bursier dela noi din clasă.

«N'a lipsit nimeni? strigă domnul director la dînsul cu vinele frunții umflate: n'a lipsit nimeni, fecior de spălătoreasă ce ești? De ce spui

minciuni, idiotule? De ce spui minciuni? Unde te trezești aici? In mahala, la măta și la tată-tu?»

Și două palme plesniră peste obrajii fără pic de sânge.

«N'a lipsit nimeni? Ha? N'a lipsit nimeni?»

Și alte două palme plesniră ca un biciu, și domnul director eși trîntind ușa.

(Va urma)

N. N. BELDICEANU.

RĂSPLATA

«Măria Ta, e-un om străin afară
Și spune că-ți aduce-o mare veste
Și-un scump plocon dela un cap de țară;
Ținea un sac, zicînd că 'ntr'însul este.»

«Să vie!» — Și pe cînd grăbit armașul
leși să-l cheme, iată din iatac,
Veni chiar Doamna și cu copilașul,
Căci Vodă întrebuse ce mai fac.

«Noroc! Aduce chiar la timp ploconul!»
Zîmbi, 'ntorcîndu-se spre ei, Mihaș,
Și sărută și Doamna și coconul.
— Așa e cînd ajunge omul craiul.

Și iar intră armașul, iar, deodată
Cu el, venea, în portu-î de Secuî,
Un om cu-o sarcină înfășurată,
Și se închină 'n fața Domnului.

Și, la un semn, pe-o masă își așează
Ploconul, dezvălîndu-l în tăcere...
Un cap de om! — Și un fior de groază
Trecu prin sală la ucea vedere.

«Andreî!» grăi încet armașul; dar
Mihaș părea un chip tăiat din stîncă,
Pin'ce un plîns înnăbușit și-amar
Îl zmulse din tăcerea lui adîncă.

«De ce plîngi?» — «Mă gîndeam», răspunse Doamna,
«Că tot așa pot să te văd pe tine

*Ori copilașul; cît o frunză toamna
Norocul nostru'n lumea asta fine.»*

*Atunci stătu Mihaï pe gînduri dus.
Privirea-î se 'mpînzi de lacrimi calde,
Cum prinde 'n urma roșului apus,
Amurgu 'n stropi de rouă să se scalde.*

*«Săracul popă!» zise cu durere.
«Săracul popă!» și stetea pătruns
De taina și de veșnica putere
A celuia de minte nepătruns.*

*Apoi, întors către armaș, a zis:
«Te du, luînd un pîlc de-oșteni cu tine,
Și-aduceți trupul bietului ucis,
Să l îngropăm precum i-se cuvine.*

*«Ascult, Maria ta», răspunse'n grabă
Armașul, «și îndată vom fi gata.
Măria Ta, Secuiul mai întreabă
Cam cît de mare o să-î fie plata.»*

*Atunci părea un fulger că s'aprinde
In ochii lui Mihaï: «Să-î spuî că dreaptă
Va fi răsplată Craiului! Il prinde
Și plata să și-o iee după faptă!»*

I. CORBEA.

REVISTA GENERALĂ

Elveția reacționară

Publicul cetitor al «Vieței Romînești», tratat de d. Stere cu Dicey și Lloyd spre a fi convins că Elveția e un Eldorado al «democrației» va fi cetit cu uimire titlul acestei notițe. Declinăm paternitatea lui; noi l'am tradus numai dintr'o revistă englezească în care el sună «*Reactionary Switzerland*»... și sub care titlu sugestiv ni se spune că este «suprinzător și deplorabil» a afla din articolul scris de Mrs Ida Huster Harper în *North American Review* că Elveția este nespus de reacționară (*hopelessly reactionary*) în marea chestie a cetățeniei femeilor; ș'apoi ni se servește un extras din acel articol din care reținem «că Elveția este așa de departe de a fi o republică ideală încât numai în două din ale ei 25 de Cantoane o femeie are voe să-și incasere și să-și controleze leafa ei! Numai în două Cantoane din 25 ea este admisă ca mărturie la judecată; în nici un Canton ea nu are drept de protecție egal cu

al bărbatului asupra copiilor ei; femeia aproape nu are drepturi de proprietate și n'are dreptul să dispună prin testament de propria ei moșie; lefurile ce se plătesc femeilor sînt numai $\frac{2}{3}$ din cele ce se plătesc bărbaților pentru acelaș lucru; și în mai multe ocupații, ele nu primesc decît un franc pe zi (ce măi democrație egalitară!...); femeile sînt pedepsite pentru prostituție, bărbații însă nu... (unde rămîne virtutea egalitară?!); ș'apoi femeile nu au nici un fel de vot și nu sînt eligibile pentru nici o slujbă...

Bietele femeii au făcut acum vre cîțiva ani mari stăruinți să asigure legi mai egalitare (*to secure more equal laws*) dar n'au izbutit de loc...

«Viața Romînească» de ce n'o fi informînd pe cetitori săi despre asemenea constatări ce se fac într'o revistă pe care colegii noștri, întru luminarea publicului, o primesc regulat?..

Iarăș d. C. Stere.

Revista lunară cu litere roșii nu are de data asta decît un sfert de coloană de «urbanități» la adresa mea. Dela cele 30 de colonete, cu cari începuse asaltul în potriva mea, o respectabilă apropiere de cerințele «aristocratice» ale cuviinței în polemică. Nu le mai resping măcar căci sînt atît de caracteristice pentru socialista «gîndire cinstită» încît se prind ca mazărea în perete,

În schimb însă, d. Stere se amestică, pentru a doua oară, în scurta polemică dintre «Neamul Romînesc» și «Sămănătorul» Fără să știe de unde a pornit polemica, cine ce zisese dintr'o parte și dintr'alta, d-sa reproduce cele două notițe publicate de noi pentru «Neamul Romînesc», în scopuri foarte «literare», «științifice», firește...

Așa procedează oamenii «de știință»? Eu știam că așa procedează cei obișnuiți să prezinte chestiile «gazelărește», — cum ar zice sacerdotele «gîndirei cinstite»..?

Și încă una. D. Stere se ocupă de Imperiul Habsburgic și de politica Romînilor, combătînd «irendenta romînă» și arătînd cât de gresită e politica anti-austriacă. E un articol cuminte din multe puncte de vedere. Eū însumi nu am pus chestia națională încă. O să-i vie rindul, la timp oportun.

Am însă să fac două observații referitoare la cele susținute despre mine în acest articol al d. Stere. Neapărat că eu în cartea mea germană «*die Vereinigten Staaten von Gross Osterreich*»: «vorbesc cu o mișcătoare duiosie despre bătrîna noastră a (Romînilor de peste munți) Monarhie Hasburgică». — Așa este. Pentrucă noi, cele patru milioane de Romîni de peste munți, suntem politicește supuși acelei împărății și îi sîntem supuși cu credință de veacuri multe la rînd.—Ori care ar fi nemulțumirile și luptele noastre de azi, noi știm prețui importanța acelei împărății pentru noi, Romîni de peste Carpați, precum și pentru Romîni din regat, pentru întreaga Romînie. Apoi măi știm și simțim că ceasurile asupririi ungurești sînt numărate.—Iar eu în special n'am cerut recunoașterea calității mele de Romîn în Romînia. Prin urmare, eu trebuie să mă mir că d. Stere, care e profesor de drept constituțional, se miră de lucruri pe cari le știe; eu trebuie să mă mir că d. Stere îmi «impută», cum zice d-sa, că țin așa de mult la existența împărăției Hasburgice. D-sa cam știe de ce țin și

cum țin la ea, și arată chiar în articolul de care vorbesc, că chir și *România* trebuie să țină la ea, că *nu poate*, fără mari pericole, face politică anti-austriacă. Atunci?...

Cât pentru felul cum văd eu «*soluțiunea*» problemei naționale a *tuturilor* Românilor, — eu însumi nu m'am pronunțat încă. Am arătat însă cum o văd alți Români și unii străini distinși. Că înclin și eu spre o asemenea părere? Apoi asta fiind «o muzică a viitorului», cum ziceam și cum convine și d. Stere, o vom discuta în viitor, afară numai că Kossuthiștii de la Budapesta, socialiștii și evreii de la Viena, protejați de împăratul Francisc Iosif, — precum și Sîrbii și Muntenegrenii de la sud și întrunirile domnilor Policrați și ale altor democrați, nu vor fi desființat pînă atunci, în alianță cu Rușii, Imperiul Habsburgic, în cât discuția noastră să fie de prisos...

«România și Neamul Românesc»

D. Căpitan *Alexandru S. Lupașcu*, unul din ofițerii noștri cari se ocupă cu drăg și în mod serios cu chestiuni politice militare, a scos de sub tipar o interesantă carte sub titlul «*România și Neamul Românesc în legătură cu Statele și popoarele vecine sau conlocuitoare.*» Deși nu ne putem identifica cu toate observațiile și concluziile autorului, găsim însă multe din ele întemeiate. Arătînd ridicarea Bulgariei la rangul unui Stat tînăr dar puternic, făcînd o comparație între forțele militare ale acestuia, ale Serbiei și ale României autorul conchide că *România are nevoie de o armată compusă din 7 corpuri, adică din 14 divizii bine organizate, echipate și armate* precum și de întărirea apărării coastelor Mării Negre. Căci autorul prevede că o să vină o vreme cînd România nu se va putea mîrgini, față de aceste State, la un rol defensiv, ar putea fi constrînsă de împrejurări la o ofensivă. Cartea coprinde 249 de pag. și e tipărită la Galați, la Schenk.

Cuvântări înțelepte

D. *Moise N. Pacu*, fost deputat, senator și profesor, a adunat într'un volum de peste 200 pag. mai multe cuvîntări pe cari le a ținut la diferite ocaziuni. D. Pacu este fiu de țărani romîni din Basarabia, și încă unul dintre aceia care, ajuns prin muncă și înțelepciune, la trepte considerabile în țară, s'a străduit după putință a răspîndi adevărată lumină în popor. Cuvîntările acestea, fără mari pretenții literare și retorice, sînt izvorite dintr'un suflet sănătos, dintr'o inteligență disciplinată de voință. Fiecare din ele are un cuprins religios-moral, didactic sau de interes patriotic. Îți fac impresia acelor nenumărate scrieri religioase-morale ce apar în țările germanice în scop de propagandă practică și cari au contribuit și contribuie atit de mult a întări caracterul național al acelor popoare. Numeroase citate din Sfinta Scriptură și din literatura laică fac din aceste înțelepte cuvîntări o foarte prețioasă lectură pentru popor, năi ales pentru preoți, învățători, pentru toți cei ce vor să aibă parte de o asemenea lectură în limba noastră, în care tocmai acest gen atit de folositor pentru cultura sufletească este, din nenorocire, atit de neglijat.

AUREL C. POPOVICI